Från lagstiftningsarbetet

Lagstiftning i riksdagen hösten 2003

I denna översikt lämnas en redogörelse för lagstiftningsfrågor som har behandlats av riksdagen under hösten 2003. Redogörelsen gör inte anspråk på att vara fullständig. Lagstiftning om skatt och tull har förbigåtts. Om inte annat sägs har lag eller lagändring trätt i kraft den 1 januari 2004. Hänvisningarna till Svensk författningssamling (SFS) avser samlingen för år 2003.

Statsrätt

Till följd av att beräkningsunderlaget för stödet till partigrupperna i riksdagen har räknats upp avseende lönekostnaderna för politiska sekreterare har riksdagen beslutat en ändring i *lagen om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen* (SFS 1055).

I samband med att riksdagen godkänt rådets beslut om ändring av valrättsaktens regler om val av företrädare i Europaparlamentet har beslutats ändringar i *vallagen* och *lagen med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen*. Ändringarna, som träder i kraft den dag regeringen bestämmer, innebär bl.a. att vissa ytterligare ämbeten och uppdrag blir oförenliga med att vara ledamot i Europaparlamentet. Andra samtidigt beslutade ändringar i vallagen medför att valsedlar utan partibeteckning, s.k. blankröster, skall redovisas särskilt i den offentliga valstatistiken (SFS 1058 f.).

En under hösten 2003 beslutad ändring i *lagen om brevröstning i vissa fall* innebär att lagens giltighetstid förlängts till utgången av år 2005 (SFS 1054).

Riksdagen har beslutat ändringar i *riksdagsordningen* och *lagen med instruktion för riksdagsförvaltningen*. Ändringarna är enbart redaktionella (SFS 1056 f.).

Annan offentlig rätt

I samband med att riksdagen godkänt fördraget om EU:s utvidgning har beslutats ändringar i *lagen med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen*. Lagändringarna träder i kraft den 1 maj 2004 (SFS 1208).

Riksdagen har antagit *lag om utjämningsavgift för kommuner för kostnader enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade*. Lagen innebär ett nytt system för att jämna ut kostnaderna för stöd- och serviceverksamheten. Vidare har genom beslutade ändringar i *lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade* kommunerna fått skyldighet att lämna ut personuppgifter till Socialstyrelsen för officiell statistik beträffande enskilda som beviljats insatser enligt lagen. Lagstiftningen träder i kraft den 1 mars 2004 (SFS 885 f.).

Riksdagen har antagit *lag om skydd mot olyckor* som ersätter räddningstjänstlagen och samtidigt beslutat följdändringar i bl.a. *brottsbalken, miljöbalken, luftfartslagen, lagen om statligt personskadeskydd* och *lagen om allmän kameraövervakning*. Den nya lagen innehåller ett antal nyheter, bl.a. anges övergripande nationella mål, som skall kompletteras med verksamhetsmål och handlingsprogram. Systemet medför bl.a. att kommunerna fått en ökad möjlighet till lokal anpassning av organisation och dimen-

sionering av verksamheten. Andra nyheter är att brandsynen ersatts av en ny ordning, att kommunerna är skyldiga att se till att en olycka som har föranlett en räddningsinsats blir undersökt och att staten fått rätt att överklaga domstols avgörande beträffande en kommuns rätt till ersättning av staten i vissa fall. Kommunerna har även fortsättningsvis ansvaret för att sotning och brandskyddskontroll utförs, men kommunen får, under vissa förutsättningar, medge enskild fastighetsägare att själv utföra eller låta annan utföra sotning på den egna fastigheten. En samtidigt beslutad ändring i *sekretesslagen* innebär skydd för enskildas personliga och ekonomiska förhållanden vid utförande av vissa uppgifter enligt den nya lagen (SFS 778 ff.).

I samband med att skattemyndigheterna och Riksskatteverket avvecklats och en ny myndighet — Skatteverket — inrättats har riksdagen antagit *lag med anledning av inrättande av Skatteverket* samt beslutat följdändringar i drygt 100 lagar (SFS 642 ff.).

Riksdagen har beslutat ändringar i *polisdatalagen*. Lagen är därigenom tillämplig i polisverksamhet vid Ekobrottsmyndigheten. Samtidigt har övergångstiden under vilken register i polisens verksamhet får föras med stöd av Datainspektionens tillstånd förlängts till utgången av år 2005 (SFS 874).

Konsumenträtt

Riksdagen har antagit en *lag om finansiell rådgivning till konsumenter*. Lagen är tillämplig vid finansiell rådgivning som en näringsidkare lämnar till en konsument och som avser placering i finansiella instrument, exempelvis aktier och fonder, samt livförsäkringar vars kapital helt eller delvis placeras i finansiella instrument som konsumenten bestämmer. I lagen föreskrivs att näringsidkaren skall iaktta god rådgivningssed och se till att rådgivaren har tillräcklig kompetens för sitt uppdrag. Näringsidkaren skall även dokumentera vad som förekommit vid rådgivningstillfället. Lagen innehåller också regler om skadeståndsskyldighet för näringsidkare som uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakar konsumenten ren förmögenhetsskada genom finansiell rådgivning. Konsumentverket skall utöva tillsyn över efterlevnaden av lagen, dock inte verksamhet som står under Finansinspektionens tillsyn eller som bedrivs av advokater. Lagen träder i kraft den 1 juli 2004 (SFS 862).

Ersättningsrätt

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om tillägg till vissa trafiklivräntor, kungörelsen om tillägg till vissa statliga skadelivräntor m.m., lagen om tilllägg till vissa ansvarslivräntor* och *lagen om ändring av skadeståndslivräntor*. Genom lagändringarna har systemet för värdesäkring av skadeståndslivräntor med s.k. balanserade procenttal avskaffats. I fortsättningen skall livräntorna i stället värdesäkras varje år strikt i förhållande till förändringarna i prisbasbeloppet (SFS 827 f.).

Fastighetsrätt

Fastigheter avgränsas traditionellt genom gränslinjer i markplanet. Under hösten 2003 har riksdagen beslutat ändringar i *jordabalken, miljöbalken, fastighetsbildningslagen* och *lagen om förvaltning av samfälligheter* som innebär att fastigheter i vissa fall också kan avgränsas i vertikalplanet, dvs. i höjd- och djupled. Utrymmen som rymmer eller är avsedda att rymma byggnader och andra anläggningar eller delar av anläggningar, kan således brytas ut till självständiga fastigheter, s.k. tredimensionella fastigheter. I huvudsak samma regler som gäller för traditionella fastigheter skall tillämpas vid bildande och nyttjan-

jande av tredimensionella fastigheter. En tredimensionell fastighet kan således köpas, lagfaras och intecknas på samma sätt som andra fastigheter. Genom lagändringarna har även införts begreppet tredimensionellt fastighetsutrymme. Härmed avses ett utrymme som ingår i en annan fastighet än en tredimensionell fastighet och som är avgränsad både horisontellt och vertikalt, exempelvis ett underjordiskt garage som sträcker sig utanför fastighetsgränsen (SFS 626 f.).

Miljörätt

I samband med att riksdagen godkänt två nya delmål under miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö har beslutats ändringar i *miljöbalken*. Härigenom ges regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, möjlighet att i vissa fall meddela föreskrifter om skyldighet för producenter att se till att varor har en viss sammansättning, återanvändbarhet eller återvinningsbarhet. Vidare förtydligas ansvaret för den som innehar avfall att se till att avfallet hanteras på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt. I miljöbalken har också införts bestämmelser om föreskriftsrätt för retursystem för vissa förpackningar, vilket föranlett upphävandet av lagen om återvinning av dryckesförpackningar av aluminium och lagen om vissa dryckesförpackningar. Samtidigt beslutade ändringar i *bilskrotningslagen* innebär att den lokala tillsynen enligt lagen anförtrotts åt kommunerna. Lagändringarna träder, såvitt gäller bilskrotningslagen och bestämmelserna i miljöbalken om avfallshantering och föreskriftsrätt i fråga om varors sammansättning, i kraft den 1 april 2004 och i övrigt den dag regeringen bestämmer (SFS 1187 f.).

Andra under hösten 2003 beslutade ändringar i *miljöbalken* är föranledda av det s.k. ramdirektivet för vatten. Riksdagen har i samma lagstiftningsärende även beslutat en ändring i miljöbalkens straffbestämmelse som syftar till att förtydliga att bestämmelsen omfattar också brott mot rådets förordning 338/97 om skyddet av arter av vilda djur och växter genom kontroll av handeln med dem. Lagändringarna har trätt i kraft den 22 december 2003 (SFS 890).

Associationsrätt

För genomförandet i svenska rätt av ett EG-direktiv som innehåller redovisningsregler för icke-finansiella företag samt för kreditinstitut och värdepappersbolag har riksdagen beslutat ändringar i *årsredovisningslagen, lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, lagen om årsredovisning i försäkringsföretag* och *aktiebolagslagen*. Lagändringarna innebär bl.a. nya värderingsbestämmelser och nya krav på tilläggsupplysningar. Kreditinstitut och värdepappersbolag är skyldiga att tillämpa de nya reglerna vid upprättandet av redovisningar från det räkenskapsår som inleds den 1 januari 2006 eller senare. I övrigt skall de nya reglerna tillämpas för det räkenskapsår som inleds närmast efter den 31 december 2003 (SFS 775 och 1140 ff.).

Genom ändringar i *lagen om ekonomiska föreningar, bostadsrättslagen, lagen om kooperativ hyresrätt, lagen om sambruksföreningar, lagen om utländska filialer m.m.* och *handelsregisterlagen* har bl.a. handläggningen av vissa likvidationsärenden flyttats från tingsrätten till Patent- och registreringsverket och vissa ärenden flyttats från länsstyrelsen till Patent- och registeringsverket (SFS 865 ff.).

Insolvensrätt

Genom en under hösten 2003 beslutad ändring i *konkurslagen* har konkursförvaltare fått rätt att lyfta

den del av det begärda arvodet som motsvarar den mervärdesskatt som beräknats för arvodet redan när arvodesframställningen lämnats in till rätten (SFS 893).

Straffrätt

Under hösten 2003 beslutade ändringar i *brottsbalken* innebär att straffmaximum för skadegörelse av normalgraden höjts och att försök till sådant brott kriminaliserats. Samtidigt har riksdagen beslutat ändringar i *polislagen* varigenom möjliggörs för polisen att kroppsvisitera personer för att söka efter föremål som är ägnade att användas som hjälpmedel vid bl.a. skadegörelse (SFS 857 f.).

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om kriminalvård i anstalt* och *lagen om behandling av häktade och anhållna m.fl.* Genom ändringarna har Kriminalvårdsstyrelsen fått rätt att besluta att samtliga personer som passerar in i en viss sluten anstalt eller ett visst häkte skall kroppsvisiteras (allmän inpasseringskontroll). Alla som arbetar vid eller besöker anstalten eller häktet omfattas av kontrollen som syftar till att söka efter otillåtna föremål. Lagändringar har trätt i kraft den 1 februari 2004 (SFS 1219 f.).

För att genomföra det inom EU antagna rambeslutet om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna har riksdagen antagit *lag om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder* samt beslutat ändringar i bl.a. *brottsbalken, lagen om utlämning för brott, lagen om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge, lagen om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom, sekretesslagen, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga* och *lagen om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen*. Den nya lagstiftningen syftar, i likhet med rambeslutet, till att göra utlämningsförfarandet mellan EU:s medlemsstater enklare och mer effektivt. Den nya lagen, som ersätter utlänningslagens bestämmelser om utlämning för brott till medlemsstater i EU, innehåller regler för främst åklagares och domstolars handläggning och beslut i ärenden om överlämnande. Beslut om överlämnade fattas av tingsrätt som första instans. Tingsrättens beslut kan överklagas till hovrätt och, om prövningstillstånd beviljas, till Högsta domstolen. Beslut skall i princip fattas inom 30 dagar efter gripandet eller inom 10 dagar om samtycke föreligger. Handläggningen skall som regel vara muntlig. Den nya lagens bestämmelser om tvångsmedel innebär bl.a. en presumtion för att eftersökta personer över 18 år normalt skall anhållas och häktas. Förutsättningarna för överlämnande motsvarar i stora delar vad som gäller vid utlämning. Överlämnande för lagföring kräver att gärningen, enligt begärande stats lag, kan medföra fängelse i ett år eller mer. Överlämnande för verkställighet av straff förutsätter en frihetsberövande påföljd om minst fyra månader. Som huvudregel har kravet på dubbel straffbarhet behållits. I den nya lagen finns motsvarigheter till flera av utlänningslagens avslagsgrunder. Ett exempel på när ansökan skall avslås är om gärningen har begåtts i Sverige och antingen inte utgör brott här eller enligt svensk lag är preskriberad. I vissa situationer kan verkställighet vägras för att straffverkställigheten i stället skall ske i Sverige eller att villkor skall ställas upp vid överlämnandet om att den som begärs överlämnad skall återföras till Sverige för att verkställa ett eventuellt straff här (SFS 1157 ff.).

Processrätt
Riksdagen har beslutat ändringar i *rättegångsbalken, sekretesslagen* och *lagen om hemlig kameraövervakning.* Ändringarna innebär ett system med offentliga ombud i ärenden om hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning. Det offentliga ombudet har till uppgift att bevaka enskildas integritetsintressen och har tillgång till allt material som ligger till grund för domstolens prövning. Ombudet har möjlighet att överklaga domstolens beslut. Vidare innebär ändringarna att hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning får användas även i de fall då minimistraffet inte uppgår till fängelse i minst två år, om det enskilda brottets straffvärde kan antas överstiga två års fängelse. Hemlig teleövervakning får användas även vid barnpornografibrott och dataintrång. Hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning får ske även av teleadresser som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kontaktar. Därutöver innebär ändringarna att hemlig kameraövervakning i vissa fall får användas för att övervaka en brottsplats eller dess nära omgivningar i syfte att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Ändringarna träder i kraft den 1 oktober 2004 (SFS 1146 ff.).

För att Sverige skall leva upp till åtagandet i ett inom EU antaget rambeslut har riksdagen antagit *lag om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar* och beslutat en följdändring i *sekretesslagen*. En gemensam utredningsgrupp inrättas för ett särskilt syfte och för en begränsad tid. Den nya lagen innehåller vidare bestämmelser om vem som får ingå en överenskommelse om att inrätta en gemensam utredningsgrupp, utredningsåtgärder i Sverige, villkor för användning av uppgifter samt bestämmelser som reglerar statens skadeståndsansvar (SFS 1174 f.).

Genom en ändring i *rättegångsbalken* har minimiantalet ledamöter i Högsta domstolen minskats från 16 till 14 (SFS 1149).

Lagstiftning om kredit- och värdepappersmarknaden
Till följd av regeringens beslut våren 2003 om likvidation av Stadshypotekskassan har riksdagen beslutat att upphäva lagen om ombildning av stadshypoteksinstitutionen och lagen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa samt beslutat följdändringar i bl.a. *lagen om behörighet för allmän förvaltningsdomstol att pröva vissa mål, lagen om understödsföreningar, firmalagen, försäkringsrörelselagen* och *sparbankslagen.* Samtidigt beslutade ändringar i *lagen om Sveriges riksbank* och *lagen om valutapolitik* är en följd av ändrad paragrafnumrering i 9 kap. regeringsformen (SFS 835 ff.).

I syfte att ge svenska låneinstitut tillgång till samma konkurrenskraftiga finansieringsform som finns på den europeiska marknaden har riksdagen antagit *lag om utgivning av säkerställda obligationer.* De nya reglerna har funktionell inriktning, vilket innebär att instituten kan välja om de enbart vill ägna sig åt upp- och utlåning med anknytning till säkerställda obligationen eller om de även vill bedriva övrig bankrörelse- eller finansieringsverksamhet. Den nya verksamheten får bedrivas efter tillstånd av Finansinspektionen. I *förmånsrättslagen* har samtidigt införts en ny bestämmelse som ger innehavare av säkerställda obligationer särskild förmånsrätt. I samma lagstiftningsärende beslutade ändringar i *lagen om värdepappersfonder* och *lagen om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag* är följdändringar. Den nya lagstift-

ningen träder i kraft den 1 juli 2004 (SFS 1223 ff.).

Riksdagen har beslutat en ändring i *bankrörelselagen*. Ändringen innebär att företag som den 1 januari 1996 bedrev tillståndsfri inlåningsverksamhet enligt äldre lag får fortsätta med verksamheten längst t.o.m. den 30 juni 2004. En samtidigt beslutad ändring i *lagen om finansieringsverksamhet* innebär att vissa finansieringsföretag får fortsätta med verksamheten t.o.m. den 30 juni 2004 utan tillstånd (SFS 833 f.).

Annan näringsrätt

Upphävandet av EFTA-konventionen om ömsesidigt godtagande av provningsresultat och bevis om överensstämmelse, den s.k. Tammerfors-konventionen, har föranlett en ändring i *lagen om teknisk kontroll* (SFS 777).

Transporträtt och lagstiftning om kommunikationer

Genom ändringar i *lagen om flyttning av fordon i vissa fall* har införts bestämmelser som medför att en markägare kan begära att ett fordon flyttas även om markägaren inte har förbjudit parkering eller ställt upp villkor för parkeringen. Vidare har förtydligats att även cyklar och andra oregistrerade fordon kan flyttas med stöd av lagen (SFS 637).

Socialrätt

I syfte att renodla roller och stärka Arvsfondsdelegationens ställning som egen myndighet inom Regeringskansliet har riksdagen beslutat ändringar i *lagen om Allmänna arvsfonden*. Lagändringarna rör beslutsfattandet i ärenden om stöd ur Allmänna arvsfonden, sammansättningen av delegationen och organisationen av den handläggande personalen samt redovisning och revision vad gäller Kammarkollegiets förvaltning av fondens tillgångar. Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2004 (SFS 1066).

Riksdagen har antagit en *lag om särskild bestämmelse om bostadsbidrag*. Den nya lagen innebär att de särskilda regler som gällt sedan den 1 juli 2001 vid beräkning av den bidragsgrundande inkomsten för bostadsbidrag till studerande skall tillämpas även fortsättningsvis. En samtidigt beslutad ändring i *lagen om bostadsbidrag* gäller det s.k. förlåtandeintervallet vid återbetalning av bidrag (SFS 1067 f.).

I samband med att riksdagen beslutat om anslag inom socialförsäkringsområdet för år 2004 har antagits *lag om fortsatt lokal försöksverksamhet med finansiell samordning mellan socialförsäkring, hälso- och sjukvård och socialtjänst i vissa fall*. Den nya lagen innebär att försöksverksamheten, under vissa förutsättningar, får bedrivas t.o.m. utgången av år 2006. En samtidigt beslutad ändring i *lagen om allmän försäkring* innebär höjd grundnivå i föräldraförsäkringen (SFS 1217 f.).

Riksdagen har antagit *lag om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration*, som fr.o.m. den 1 december 2003 ersatt socialförsäkringsregisterlagen. Den nya lagen utgör ett komplement till personuppgiftslagens bestämmelser om skydd för den personliga integriteten vid behandling av personuppgifter (SFS 763).

Riksdagen har antagit *lag om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser mellan allmän försäkringskassa, länsarbetsnämnd, kommun och landsting*. Samtidigt beslutade ändringar i bl.a. *lagen om allmän försäkring, hälso- och sjukvårdslagen, förvaltningslagen* och *socialtjänstlagen* är följdändringar. Målgruppen för den finansiella samordningen är människor som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser från flera av de samverkande parterna för att uppnå eller förbättra sin förmåga till förvärvsarbete. De

åtgärder som får finansieras genom den finansiella samordningen skall syfta till att återställa eller öka den enskildes funktions- och arbetsförmåga (SFS 1210 ff.).

Djurskyddslagstiftning

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om foder* och *lagen om provtagning på djur, m.m.* som syftar till att anpassa svensk rätt till den s.k. ABP-förordningen om animaliska biprodukter och att komplettera förordningen med verkställighetsföreskrifter. Genom en samtidigt beslutad ändring i lagen om provtagning på djur, m.m. har lagens straffbestämmelse utvidgats samtidigt som straffskalan har höjts (SFS 1078 f.).

Under hösten 2003 beslutade ändringar i *djurskyddslagen* innebär dels ett förtydligande av djurägarens ansvar om ett djur är sjukt, skadat eller på annat sätt visar tecken på ohälsa, dels införandet av ett uttryckligt krav på att foder och vatten skall vara av god kvalitet och anpassat efter djurslag. (SFS 1076 f.).

Lars Haglind och *Anders Norin*